

ELWIRA MACIERZYŃSKA-FRANASZCZYK*

WYDRUK 3D WYTWORZONY NIEPRZEMYSŁOWO
I JEGO KOMPONENT CYFROWY
JAKO PRODUKT NIEBEZPIECZNY
W ŚWIETLE DYREKTYWY 85/374/EWG

I. WPROWADZENIE

Wysoki stopień zależności współczesnych społeczeństw i gospodarek od nowych technologii wymaga objęcia tych technologii odpowiadającą ich złożoności, a zarazem neutralną technologicznie regulacją prawną¹. Potrzeba dostosowania istniejących rozwiązań prawnych, sposobu ich wykładni lub wprowadzenia nowych regulacji podnoszona jest szczególnie w kontekście tzw. przełomowych technologii (*disruptive technologies*)², do których zaliczana jest również technologia druku 3D. Pojęcie druku 3D obejmuje zróżnicowane technologicznie procesy wydruku obiektów przestrzennych na podstawie cyfrowych plików graficznych CAD³ ze specjalnie przeznaczonych do druku 3D materiałów (filamentów)⁴ z użyciem drukarek cyfrowych 3D. Pomimo technologicznej złożoności druku 3D, integrującego w sobie procesy cyfrowe, technologiczne i mechaniczne, praktyczne korzyści płynące z jego

---

* Autorka jest cywilistką, doktorką nauk prawnych, adiunktką w Katedrze Prawa Cywilnego Akademii Leona Koźmińskiego; ORCID 0000-0002-8477-1376.

¹ S. Breyer: *The Interdependence of Science and Law*, Science 1998, vol. 280, s. 537.

² McKinsey Global Institute: *Disruptive technologies: Advances that will transform life, business, and the global economy*, Report 2013, źródło: https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/mckinsey%20digital/our%20insights/disruptive%20technologies/mgi_disruptive_technologies_full_report_may2013.pdf (dostęp: 12 września 2021 r.).

³ Pliki CAD (*Computer Aided Design*) są powszechnie wykorzystywane między innymi w projektowaniu i modelowaniu komputerowym obiektów, wykonywaniu ich dokumentacji cyfrowej, prototypowaniu.

⁴ H. Lipson, M. Kurman: *Fabricated. The New World of 3D Printing*, Indiana 2013, s. 103.

wykorzystania postrzegane są aktualnie jako niewspółmiernie wyższe niż związane z nim ryzyka⁵. Przemysłowe zastosowanie druku 3D w istotny sposób zmieniło oblicze wielu gałęzi produkcji⁶. Szeroko podkreślana jest także przydatność technologii 3D we wdrażaniu zrównoważonej produkcji i konsumpcji⁷. Przy czym w zachodzących w tym obszarze przemianach istotne znaczenie odgrywa zorientowanie technologii 3D na rynek konsumencki, które przyczynia się do skrócenia łańcuchów produkcji, ich decentralizacji i rozdrobnienia⁸. Dostępność sprzętu, oprogramowania projektowego CAD oraz materiałów do druku amatorskiego pozwala konsumentowi przeobrazić się w projektanta, wytwórcę, a nawet sprzedawcę obiektów 3D⁹. Prowadzi to nie tylko do przeobrażeń w obrębie łańcuchów produkcji, lecz także do zmiany zachowań konsumenckich¹⁰.

Na tle konsumenckiego wykorzystania technologii druku 3D i powiązanych z nią procesów formułowanych jest także wiele pytań natury prawnej, w tym dotyczących ryzyka naruszeń praw autorskich, praw własności przemysłowej czy też naruszeń regulacyjnych dotyczących produktów podwójnego przeznaczenia¹¹. Technologia 3D okazała się także wyzwaniem dla prawa prywatnego i prawa konsumenckiego. Złożone i zróżnicowane stosunki prawne kształtujące się przy okazji wytwa-

⁵ Zob. Consumer Product Safety Commission USA: *Raport Safety Concerns Associated with 3D printing and 3D Printed Consumer Products* z 6 maja 2020 r., źródło: <https://www.cpsc.gov/content/Safety-Concerns-Associated-with-3D-Printing-and-3D-Printed-Consumer-Products> (dostęp: 8 czerwca 2021 r.); D. Fairgrieve: *Reforming the European Product Liability Directive: Plus ça change, plus c'est la même chose?*, *Journal of Personal Injury Litigation* 2019, nr 1, s. 33–40.

⁶ Zob. T. Rayna, L. Stiukova: *Adaptivity and Rapid Prototyping: How 3D Printing Is Changing Business Model Innovation* (w:) *3D printing. Legal, Philosophical and Economic Dimensions*, eds. B. van den Berg, S. van der Hof, E. Kosta, The Hague 2016, s. 167–170; R. Wile: *Goldman: The 8 Extraordinary Technologies Forcing Businesses to Adapt or Die*, *Business Insider* 2013, źródło: <http://www.businessinsider.com/goldman-sachs-creative-destruction-2013-8?op=1> (dostęp: 12 czerwca 2021 r.); Ernst & Young Global Report 2019, *3D Printing hype or game changer?*, s. 9, źródło: https://www.ey.com/en_gl/consulting/how-3dp-is-moving-from-hype-to-game-changer (dostęp: 12 czerwca 2021 r.).

⁷ European Commission: *Digital Transformation Scoreboard 2018. EU business go digital: Opportunities, outcomes and uptake*, Luxembourg 2018, s. 18.

⁸ H. Lipson, M. Kurman: *Fabricated...*, *op. cit.*, s. 61, 63.

⁹ Przeszkody dla rosnącego amatorskiego wykorzystania technologii druku 3D nie stanowi odróżniająca je od drukarek przemysłowych mniejsza prędkość, wykorzystanie niektórych tylko z dostępnych rodzajów filamentów, dostosowanie do wydruku obiektów mniejszych rozmiarów, niższa rozdzielczość wydruku przekładająca się na precyzję amatorskich wydruków 3D. Zob. też N.D. Berkowitz: *Strict Liability for Individuals? The impact of 3-D printing on Products Liability Law*, *Washington University Law Review* 2015, vol. 92, s. 1024–1026; T. Rayna, L. Stiukova: *Adaptivity...*, *op. cit.*, s. 174.

¹⁰ European Commission: *Digital...*, *op. cit.*, s. 48; L. Osborn: *3D Printing and Intellectual Property*, Cambridge 2019, s. 24–25.

¹¹ Zob. P.-M. Sepp, A. Vedeshin, P. Dutt: *Intellectual Property Protection of 3D Printing Using Secured Streaming* (w:) *The Future of Law and eTechnologies*, eds. T. Kerikmäe, A. Rull, Springer 2016, s. 87–89; zob. także Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 3 lipca 2018 r., *Three-dimensional printing: intellectual property rights and civil liability*, 2017/2007(INI); Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego dotyczące stosowania dyrektywy Rady w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (85/374) z dnia 7 maja 2018 r., COM (2018) 246 final; European Commission: *Evaluation of Council Directive 85/374/EEC concerning liability for defective products*, SWD (2018) 157 final.

rzania obiektów 3D, obejmujące elementy umowy sprzedaży, dzieła, świadczenia usług, wytworzenia i dostarczenia treści cyfrowych, nie poddają się również jednolitej ocenie na tle prawa kontraktów. Nieprzemysłowe metody wytwarzania wydruków 3D, przelamujące tradycyjne łańcuchy produkcji i dystrybucji, rodzą wątpliwości w kontekście stosowania przepisów regulujących bezpieczeństwo produktów i odpowiedzialność za szkody powstałe na skutek wadliwości produktu.

Właśnie ostatniemu z wymienionych zagadnień poświęcone zostały rozważania zawarte w tym artykule. Zostały one skoncentrowane wokół adekwatności rozwiązań przyjętych w dyrektywie z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe¹², implementowanej do polskiego porządku prawnego w przepisach księgi III tytułu VI¹ kodeksu cywilnego (art. 449¹–449¹⁰ k.c.) i możliwości stosowania przewidzianego w niej reżimu odpowiedzialności w przypadku szkód wynikłych na skutek wadliwości wydruku 3D wytworzonego nieprzemysłowo na indywidualne zamówienie lub samodzielnie przez indywidualnego wytwórcę.

Celem dyrektywy 85/374 było uzupełnienie prawa konsumenckiego w zakresie bezpieczeństwa produktów. Dyrektywa wprowadzała przełomową na moment jej wejścia w życie koncepcję odpowiedzialności za produkt niebezpieczny niezależnej od winy producenta, a opartej na ryzyku. Przyjęty model miał stanowić odpowiedź ustawodawcy na rosnący poziom technicyzacji nowoczesnej produkcji oraz wprowadzania do obrotu produktów zaawansowanych technologicznie, pochodzących z produkcji przemysłowej¹³. Miał on zarazem zapewniać równowagę między poziomem ochrony konsumentów i ochrony wspólnego rynku¹⁴. Wynikający z dyrektywy ogólny standard odpowiedzialności wobec konsumenta za szkody wyrządzone wadliwością produktów wzmocniony został zasadą harmonizacji maksymalnej, ograniczającej możliwość przyjmowania w regulacji krajowej poziomu ochrony konsumenta odbiegającego od przyjętego w dyrektywie, w zakresie stanowiącym przedmiot regulacji dyrektywy¹⁵.

Według Komisji Europejskiej pomimo głębokich zmian technologicznych, jakie zaszły od momentu wejścia w życie, dyrektywa 85/374 pozostaje nadal właściwym narzędziem ochrony konsumenta. Zauważono jednak, że jej skuteczność w odniesieniu do nowych technologii może ograniczać przyjęty sposób wykładni

¹² Dyrektywa Rady z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe, Dz. Urz. WE L 210 z 7 VIII 1985 r., s. 29–33 (dalej: dyrektywa 85/374).

¹³ Dyrektywa 85/374, preambula motyw 2.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ G. Howells: *Product liability and safety* (w: *Rethinking EU Consumer Law*, eds. G. Howells, Ch. Twigg-Flesner, T. Wilhelmsson, Abingdon/New York 2018, s. 260; wyrok TSUE z dnia 20 listopada 2014 r. w sprawie C-310/13, *Novo Nordisk Pharma v. S.*, EU:C:2014:2385, pkt 23; wyrok TSUE z dnia 25 kwietnia 2002 r. w sprawie C-52/00, *Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Francuska*, ECLI:EU:C:2002:252, pkt 16, 18, 24.

kluczowych dla dyrektywy pojęć, takich jak: „producent”, „produkt”, „wada”, „szkoda” i „ciężar dowodu”¹⁶. Pierwszoplanowe znaczenie przy ustaleniu dopuszczalności stosowania dyrektywy do wydruków 3D wytworzonych nieprzemysłowo ma wykładnia pojęcia producenta i produktu.

II. TECHNOLOGIA DRUKU 3D A POJĘCIE PRODUCENTA NA TLE DYREKTYWY 85/374

1. PODMIOTOWY ZAKRES ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA PRODUKT NIEBEZPIECZNY

Osiągnięcie zakładanej efektywności dyrektywy wymagało objęcia jej zakresem każdego podmiotu zaangażowanego w proces wytworzenia produktu końcowego i możliwości przypisania każdemu z tych podmiotów odpowiedzialności za wadliwość dostarczonych przez niego produktów, części składowych, surowców lub materiałów¹⁷. Założenie to znajduje swoje odzwierciedlenie w przyjętej definicji producenta, którym jest każdy podmiot wytwarzający w zakresie swojej działalności gospodarczej gotowy produkt będący rzeczą ruchomą, nawet jeżeli została ona połączona z inną rzeczą jako jej część składowa (art. 449¹ § 1 i 2 k.c., art. 3 ust. 1 dyrektywy 85/374). Podmiotem ponoszącym odpowiedzialność tak jak producent może być także wytwórca części składowej, materiału lub surowca użytego do wytworzenia gotowego produktu, chyba że wyłączną przyczyną szkody była wadliwa konstrukcja produktu lub wskazówki producenta (art. 449⁵ § 1 k.c., art. 3 ust. 1 dyrektywy 85/374). Bez znaczenia dla przypisania odpowiedzialności pozostaje sposób wytworzenia produktu jego części składowej czy też użytego surowca lub materiału, jak również technologia, której do ich wytworzenia użyto. Poza wskazanymi podmiotami odpowiedzialność ponosić może także podmiot podający się za producenta, przez umieszczenie na produkcie swojej nazwy, znaku handlowego lub innej cechy wyróżniającej, oraz podmiot, który wprowadza produkt do obrotu krajowego (art. 449⁵ § 2 k.c., art. 3 ust. 1 dyrektywy 85/374). Subsydiarnie odpowiedzialny może być także podmiot, który zbył produkt niebezpieczny w zakresie swojej działalności gospodarczej, lub podmiot, od którego nabył on produkt niebezpieczny (art. 449⁵ § 4 i 5 k.c., art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374)¹⁸.

Przepisy art. 449¹ i 449⁵ k.c. zakreślają szeroki krąg podmiotów dostosowany jednak do tradycyjnie rozumianych łańcuchów produkcji i dystrybucji. W odniesieniu do ogółu podmiotów uczestniczących w procesie wytworzenia wydruku 3D

---

¹⁶ COM (2018) 246 final, s. 2.

¹⁷ Dyrektywa 85/374, preambuła motyw 4.

¹⁸ Por. wyrok TSUE z dnia 25 kwietnia 2002 r. w sprawie C-52/00, pkt 36.

mogą stanowić podstawę objęcia odpowiedzialnością między innymi wytwórców filamentów (materiałów) służących do wykonania wydruków 3D, producentów gotowych wydruków 3D, jak również podmioty, które w ramach prowadzonej działalności gospodarczej wprowadzają te materiały lub wyroby na rynek. W przypadku nieprzemysłowego wytwarzania wydruków 3D wyraźnie zauważalnymi zjawiskami są: z jednej strony skracanie łańcuchów produkcji na skutek koncentrowania w obszarze aktywności jednego podmiotu (także nieprofesjonalisty) różnych etapów wytworzenia gotowego wydruku, z drugiej natomiast potencjał do rozdrabniania istniejących łańcuchów produkcji i dystrybucji¹⁹. Zjawiskom tym znamienne sprzyja zorientowanie technologii druku 3D na konsumentów. W procesie wytworzenia wydruku 3D dochodzi więc do zaburzenia tradycyjnej struktury łańcuchów produkcji i dystrybucji przez włączenie do nich między innymi usługodawców świadczących usługi wydruku 3D z wykorzystaniem własnych lub dostarczonych przez zamawiającego wydruk plików CAD lub filamentów, projektantów plików graficznych CAD, operatorów platform internetowych pośredniczących w dystrybucji plików CAD czy też konsumentów/prosumentów samodzielnie tworzących cyfrowe pliki CAD i/lub gotowe wydruki 3D. Objęcie tych podmiotów zakresem dyrektywy pozostaje dyskusyjne, co odzwierciedla wątpliwości w kwestii skuteczności dyrektywy wobec zjawisk powstających na tle nowych technologii.

2. PODMIOT ŚWIADCZĄCY USŁUGI DRUKU 3D

Powszechność indywidualnego zlecenia wykonania wydruków 3D podmiotom świadczącym usługi skłania do pytania o możliwość stosowania reżimu odpowiedzialności za produkt niebezpieczny wobec usługodawcy, jeżeli szkoda powstała na skutek wadliwości wykonanego przez niego wydruku 3D. W sensie formalnym działanie usługodawcy prowadzi do wytworzenia wydruku 3D, który należy kwalifikować jako produkt w rozumieniu art. 449¹ § 2 k.c., a skoro bierze udział w procesie wytworzenia produktu staje się tym samym uczestnikiem łańcucha produkcji. Zarazem przepisy o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny znajdują zastosowanie niezależnie od technologii użytej do wytworzenia produktu oraz niezależnie od skali produkcji, stosuje się ją bowiem nie tylko do rzeczy ruchomych wytwarzanych masowo na skalę przemysłową, lecz także do produktów wytwarzanych indywidualnie (rzemieślniczo)²⁰. Ponadto podmiot ten spełnia świadczenie w zakresie swojej działalności gospodarczej lub realizując cel gospodarczy (por. art. 449¹ § 1 k.c., art. 7 lit. c dyrektywy 85/394/EWG), a wydając zamawiającemu

¹⁹ Zob. L. Osborn: *3D Printing...*, *op. cit.*, s. 20.

²⁰ Projekt z dnia 23 lipca 1976 r. dyrektywy Rady w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe, COM (76) 372 final, Bulletin of the European Communities. Supplement 11/76, s. 14.

wydruk 3D, wprowadza go do obrotu²¹ (por. art. 449³ § 1 k.c., art. 7 lit. c dyrektywy 85/394/EWG).

Pomimo zaistnienia wskazanych okoliczności dyrektywa nie znajdzie *de lege lata* zastosowania jako podstawa jego odpowiedzialności. Przyjęciu odpowiedzialności za wadliwość produktu, będącego rezultatem usługi stanowiącej świadczenie główne, a tak w ujęciu kontraktowym należy działanie podmiotu wykonującego wydruk zakwalifikować, stoją na przeszkodzie cel i historyczny kontekst dyrektywy 85/374. W świetle leżących u jej podstaw założeń świadczenia usługodawcy nie można bowiem zrównywać ze świadczeniem producenta, importera lub dostawcy towaru²². Okoliczność uzasadniająca odpowiedzialność producenta stanowi posiadana przez niego profesjonalna wiedza i technologiczna znajomość produktu oraz świadomość potencjalnych szkód lub ryzyk, których może być źródłem²³. Wiedzy takiej nie można zasadniczo oczekiwać od podmiotu obsługującego drukarkę 3D, którego udział w procesie wytworzenia nie wpływa na cechy konstrukcyjne, techniczne i wytrzymałościowe wydruku 3D. Bezpieczeństwo usług, z racji ich specyfiki i zróżnicowania, pozostawiono poza zakresem regulacyjnym dyrektywy²⁴. Założenie zupełnej harmonizacji zagadnień objętych dyrektywą wyklucza zarazem rozszerzanie jej stosowania na usługi w sposób automatyczny. Nie jest natomiast wykluczone przypisanie podmiotowi świadczącemu usługę wydruku 3D odpowiedzialności na podstawie ogólnych reguł odpowiedzialności deliktowej albo kontraktowej przyjętych w państwie członkowskim, które mogą znaleźć zastosowanie w przypadku nienależytego świadczenia usługi wynikłego z błędnego doboru filamentów użytych do wydruku lub zastosowania materiałów wadliwych bądź niezdatnych do wykonania wydruku 3D. Ponieważ wskazane sytuacje wykraczają poza określony dyrektywą

²¹ Wprowadzenie produktu do obrotu stanowi samodzielną przesłankę zastosowania przepisów o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny. Przesłankę tę spełnia każde celowe działanie producenta polegające na przesunięciu produktu na kolejny zewnętrzny wobec strefy kontroli producenta etap łańcucha produkcji albo dystrybucji, np. powiązane z przeniesieniem posiadania rzeczy lub prawa własności do rzeczy. Wprowadzenie produktu do obrotu następuje w momencie, gdy produkt, którego proces wytworzenia został zakończony, opuszcza sferę producenta, a ten traci nad nim swoją kontrolę. Przesłanka zostanie spełniona między innymi w przypadku udostępnienia produktu do sprzedaży, dalszej odsprzedaży lub wykorzystania w procesie produkcji, rozporządzenia produktem na podstawie umowy najmu lub leasingu — por. M. Jagielska: *Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2018, s. 1012–1013, 1023; E. Łętowska: *Prawo umów*, Warszawa 2002, s. 90; także wyrok TSUE z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-203/99, *Henning Veedfald v. Arhus Amtskommune*, ECLI:EU:C:2001:258, pkt 16–18; E. Bagińska: *Nowe unormowanie odpowiedzialności cywilnej za produkt*, *Przegląd Sądowy* 2000, nr 9, s. 48.

²² Wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie C-495/10, *Centre hospitalier universitaire de Besançon v. Thomas Dutruieux*, EU:C:2011:869, pkt 32, 33; wyrok TSUE z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie C-65/20, *VI v. KRONE Verlag*, ECLI:EU:C:2021:471, pkt 38 oraz pkt 27–29; wyrok TSUE z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-203/99, pkt 12, w którym wyraźnie rozróżniono źródło szkody, to jest wadliwy produkt (płyn perfumacyjny), od usługi, przy świadczeniu której z tego płynu korzystano.

²³ W kwestii oceny rozkładu ryzyka — zob. G. Howells: *Product...*, *op. cit.*, s. 261.

²⁴ Zamiarem ustawodawcy europejskiego było poddanie odpowiedzialności usługodawców odrębnej inicjatywie legislacyjnej. Zob. wniosek Komisji z dnia 9 listopada 1990 r. dotyczący dyrektywy Rady w sprawie odpowiedzialności usługodawcy, COM (90) 482 final, *Dz. Urz. C* 12 z 1991 r., s. 8. Zob. także wyrok TSUE z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie C-65/20, pkt 31–32; G. Howells: *Product...*, *op. cit.*, s. 267.

zakres harmonizacji przepisów krajowych, dopuszczalne jest istnienie odrębnej regulacji krajowej wprowadzającej odpowiedzialność odszkodowawczą usługodawcy²⁵.

Przepisy o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny nie znajdują również zastosowania jako podstawa odpowiedzialności podmiotu świadczącego usługi polegające na udostępnieniu drukarek lub materiałów do druku 3D indywidualnym podmiotom, jeżeli dojdzie do wyrządzenia szkody na skutek wadliwości drukarki albo filamentu. Usługodawca tylko posługujący się przy świadczeniu własnych usług produktem niebezpiecznym (drukarką, filamentem) nie jest producentem w rozumieniu art. 449¹ k.c. (art. 3 dyrektywy 85/374) i nie można go uznać za uczestnika łańcucha produkcji i sprzedaży ani za dostawcę produktu niebezpiecznego²⁶. Nie wyklucza to odpowiedzialności na podstawie dyrektywy producenta drukarki lub filamentu. W sprawie *Veedfald*, Trybunał, oceniając dopuszczalność objęcia zakresem dyrektywy szkody powstałej w czasie świadczenia usługi, ale wynikłej nie z wadliwości działania podmiotu świadczącego usługę, ale z wadliwości urządzenia, którym przy wykonywaniu usług podmiot ten się posługiwał, podkreślił, że wykorzystanie produktu (drukarki 3D, filamentu) do dostarczenia określonej usługi oznacza jego wprowadzenie do obrotu, a szkoda dotycząca innej rzeczy wywołana przez wadliwy produkt podczas świadczenia takiej usługi objęta jest zakresem dyrektywy²⁷.

Reżimem przewidzianym w dyrektywie nie zostanie objęta natomiast szkoda będąca wynikiem wykorzystania przez podmiot świadczący usługę wadliwego pliku CAD. Dostarczenie wadliwego pliku cyfrowego w świetle przyjętej wykładni dyrektywy zostanie *de lege lata* zakwalifikowane raczej jako nienależyte świadczenie odrębnej usługi projektowej²⁸ albo nienależyte wykonanie usługi dostarczenia treści cyfrowych.

PLATFORMY ŚWIADCZĄCE USŁUGI POŚREDNICTWA INTERNETOWEGO

Poza podmiotami zaangażowanymi w proces powstania produktu przewidziana w dyrektywie odpowiedzialność obejmuje także importera, podmiot przedstawiający się jako producent, podmiot wprowadzający produkt do obrotu lub podmiot dostarczający produkt, w braku możliwości ustalenia producenta (art. 449⁵ § 2 i 4 k.c., art. 3 ust. 2 i 3 dyrektywy 85/374). W tym kontekście powstaje pytanie o stosowanie dyrektywy do platform internetowych pośredniczących w dystrybucji wydruków 3D, ich części składowych, filamentów, plików CAD. Należy także

²⁵ Por. dyrektywa 85/374, preambuła motyw 18; wyrok TSUE z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie C-285/08, *Moteurs Leroy Somer v. Dalkia France i Ace Europe*, ECLI:EU:C:2009, pkt 24–25.

²⁶ Por. wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie C-495/10, pkt 28.

²⁷ Wyrok TSUE z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-203/99, pkt 18.

²⁸ Zob. S. Tobuschat: *Kaufgewährleistung und Produkthaftung bei Generativen Fertigungsdienstleistungen*, Berlin 2016, s. 20–22.

zwrócić uwagę na istnienie wyspecjalizowanych platform pełniących funkcję repozytoriów plików CAD, łączących społeczność indywidualnych użytkowników i pasjonatów technologii druku 3D²⁹.

Świadczenie przez platformę usług pośrednictwa internetowego w rozumieniu art. 2 ust. 2 rozporządzenia 2019/1150³⁰ nie powoduje włączenia platformy do łańcucha dystrybucji produktu i uznania jej za sprzedawcę ani też za żaden z podmiotów, wymienionych w art. 449⁵ k.c., wprowadzających produkt do obrotu. W wielu sytuacjach sposób ofertowania produktu za pośrednictwem platformy rodzi wątpliwości co do faktycznej pozycji kontraktowej platformy.

W przypadku, gdy rola platformy nie ogranicza się do świadczenia usługi pośrednictwa internetowego, w ramach którego inne podmioty nawiązują bezpośrednie stosunki handlowe, a obejmuje istotną ingerencję w kształtowanie zasadniczych elementów świadczeń właściwych dla umów sprzedaży lub dystrybucji, platforma może być uznana za podmiot wprowadzający produkt do obrotu, ponosząc solidarną albo subsydiarną odpowiedzialność za produkt niebezpieczny. Ocena taka wymaga każdorazowo zbadania pozycji kontraktowej platformy pod kątem stopnia jej wpływu na stosunek kontraktowy³¹.

4. INDYWIDUALNY WYTWÓRCA

Kryterium determinujące podmiotowy zakres stosowania dyrektywy stanowiła analiza funkcji poszczególnych podmiotów zawodowo zaangażowanych w proces produkcji i wprowadzania produktu do obrotu. Techniczna możliwość tworzenia plików CAD przez konsumentów oraz dostępność amatorskich drukarek 3D, które umożliwiają kumulowanie różnych etapów wytworzenia wydruku 3D w ręku konsumenta, z przeznaczeniem tego wydruku do własnego użytku bądź dalszej dystrybucji, powodują, że konsument może wejść w rolę aktywnego autonomicznego wytwórcy obiektu 3D. Nie oznacza to automatyzmu w zrównaniu jego statusu prawnego ze statusem producenta w zakresie odpowiedzialności za szkody wynikłe z wadliwości wydruku 3D. Zgodnie z art. 449¹ § 1 k.c. producentem jest ten, kto wytwarza produkt niebezpieczny w zakresie swojej działalności gospodarczej (por. art. 7 lit. c dyrektywy 85/374). Dyrektywa może jednak znaleźć zastosowanie zarówno do producentów

---

²⁹ Omówienie schematów działania platform wraz z wieloma przykładami przedstawiają np. M. Faure, S. Li: *Risk shifting in the context of 3D printing: an insurability perspective*, The Geneva Papers on Risk and Insurance — Issues and Practice 2020, vol. 45(3), s. 485.

³⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1150 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie propagowania sprawiedliwości i przejrzystości dla użytkowników biznesowych korzystających z usług pośrednictwa internetowego, Dz. Urz. UE L 186 z 11 VII 2019 r., s. 57.

³¹ Szerzej na temat kwalifikacji prawnej usług świadczonych za pośrednictwem platform internetowych zob. E. Macierzyńska-Franaszczuk: *Pozycja prawna i obowiązki informacyjne internetowych platform pośredniczących wobec nabywców usług hotelarskich*, Transformacje Prawa Prywatnego 2019, z. 3, s. 59–61.

będących osobami prawnymi, jak i osobami fizycznymi prowadzącymi działalność gospodarczą. Jakkolwiek celem dyrektywy jest ochrona konsumenta przed ryzykami tkwiącymi w nowoczesnej technologicznie produkcji³², z przyjętej przez Trybunał wykładni wynika, że nie musi być to produkcja przemysłowa³³.

W orzecznictwie TSUE zwraca się uwagę na niedopuszczalność rozszerzania ochrony konsumenckiej na umowy zawierane między stronami niewystępującymi w ramach prowadzonej działalności gospodarczej lub zawodowej³⁴. Podkreśla się zarazem celowość zawężania pojęcia konsumenta do konsumenta końcowego, który nie działa w ramach działalności gospodarczej ani wykonywania zawodu, ale korzysta ze szczególnej ochrony z racji występowania w stosunku umownym z podmiotem działającym jako profesjonalista³⁵. Kwestią nierozstrzygniętą pozostaje wskazanie granicy praktyk handlowych podejmowanych przez indywidualnego wytwórcę niemającego formalnie statusu przedsiębiorcy, która pozwoliłaby przyjąć, że wytwarza on produkt w zakresie działalności gospodarczej lub zawodowej.

Ustalenie, czy podmiot mieści się w definicji producenta, powinno każdorazowo opierać się na szczegółowej analizie pozwalającej nie tylko na ustalenie faktu prowadzenia przez konsumenta działalności gospodarczej lub powiązania z działalnością gospodarczą innego podmiotu, lecz także obejmującej zindywidualizowaną ocenę gospodarczego, zarobkowego lub zawodowego charakteru lub celu podejmowanych czynności, z uwzględnieniem ich skali, długotrwałości, regularności i powtarzalności, sposobu zorganizowania działalności, uzyskiwanego wynagrodzenia³⁶. Na gospodarczy charakter działalności wskazywać może jakakolwiek forma uzyskiwanych korzyści, w tym zapłata wnoszona bezpośrednio przez nabywcę lub pośrednio przez inne podmioty, korzyści uzyskiwane pośrednio w formie pieniężnej lub innej niż pieniężna, jak również pozyskiwanie danych osobowych nabywców w zakresie szerszym niż konieczny do wykonania umowy³⁷. Wskazane sytuacje mogą wykluczyć traktowanie prowadzonej przez indywidualnego wytwórcę działalności jako pozbawionej celu gospodarczego³⁸.

³² Dyrektywa 85/374, preambuła motywy 2, 3.

³³ Potwierdza to dopuszczenie stosowania dyrektywy 85/374 jako podstawy odpowiedzialności za szkodę wynikłą z wadliwości produktu niewyprodukowanego przemysłowo; zob. wyrok TSUE z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-203/99.

³⁴ Por. wyrok TSUE z dnia 5 grudnia 2013 r. w sprawie C-508/12, pkt 37–38.

³⁵ Podobnie TSUE w wyroku z dnia 14 marca 2013 r. w sprawie C-419/11, *Česká spořitelna, a.s. v. Gerald Feichter*, ECLI:EU:C:2013:165, pkt 32.

³⁶ W wyroku z dnia 4 października 2018 r. w sprawie C-105/17, *Komisia za zashtita na potrebitelite v. Evelina Kamenova*, ECLI:EU:C:2018:808, pkt 40, Trybunał wskazał, że fakt otrzymywania zysku lub jednoczesnego publikowania na platformie internetowej wielu ofert sprzedaży nowych i używanych towarów jest niewystarczającą w celu uznania osoby za przedsiębiorcę w rozumieniu art. 2 lit. b dyrektywy 2005/29 i art. 2 pkt 2 dyrektywy 2011/83.

³⁷ Zob. wyrok TSUE z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-203/99, pkt 22. Por. także art. 16 ust. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/771 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie niektórych aspektów umów sprzedaży towarów, Dz. Urz. L 136 z 22 V 2019 r., s. 28–50 (dalej: dyrektywa 2019/771).

³⁸ Wyrok TSUE z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-203/99, pkt 21.

Jakkolwiek w dyrektywie 85/374 nie wprowadzono na poziomie normatywnym pojęć „konsument” ani „przedsiębiorca”, sposób wykładni tych terminów w innych aktach prawa unijnego służących, podobnie jak dyrektywa 85/374, ochronie konsumenta i zapewnieniu właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego także może posłużyć pomocniczo do zdefiniowania gospodarczego charakteru działalności prowadzonej przez indywidualnego wytwórcę³⁹.

W świetle art. 7 lit. c dyrektywy 85/374 odpowiedzialność producenta została wyłączona, jeżeli nie wyprodukował produktu w celu sprzedaży lub innej formy dystrybucji dla celu gospodarczego ani nie wyprodukował lub nie rozpowszechnił produktu w toku swej działalności gospodarczej. Przypisanie odpowiedzialności indywidualnemu producentowi wymaga spełnienia przesłanki wprowadzenia produktu do obrotu w zakresie działalności gospodarczej podmiotu (zob. art. 449¹ § 1 k.c.). W art. 449¹ § 3 k.c. przyjęto domniemanie, że wprowadzenie produktu do obrotu nastąpiło w zakresie działalności gospodarczej producenta. Dyrektywa nie znajduje więc zastosowania wobec podmiotu, który nie dystrybuje produktu, ale wytwarza go na potrzeby osobiste.

W literaturze zaproponowano jednak jednolite wyłączenie spod reżimu odpowiedzialności za produkt niebezpieczny indywidualnych wytwórców — konsumentów, wytwarzających wyroby przeznaczone do dalszej dystrybucji, kwalifikując ich jako sprzedawców okazjonalnych albo mikroprzedawców (*micro-sellers*)⁴⁰. Przy czym grupą mikroprzedawców objęto wszystkich okazjonalnych i nieprofesjonalnych sprzedawców niezależnie od liczby sprzedanych przedmiotów lub wolumenu sprzedaży⁴¹. Automatyzm generalnego zwolnienia z odpowiedzialności tylko z uwagi na kryterium podmiotowe doprowadzi jednak do zróżnicowania ochrony prawnej nabywcy produktu w zależności od statusu prawnego wytwórcy. Oczywiście takie zróżnicowanie nie stanowi *novum*. Ze względów ochrony konsumenta powinno być jednak zawsze powiązane z obowiązkiem dostarczenia nabywcy produktu odpowiedniej informacji, pozwalającej mu na dokonanie świadomego wyboru pochodzenia produktu i wynikających z tego konsekwencji.

Ratio legis dyrektywy stanowiło przypisanie odpowiedzialności podmiotowi, który czerpie korzyści gospodarcze płynące z podnoszenia innowacyjności i za-

---

³⁹ Trybunał także wielokrotnie podkreślał, odwołując się do względów jednolitego stosowania prawa Unii i zasady równości, że treści przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy nadać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię, która powinna być ustalona z uwzględnieniem kontekstu przepisu i celu regulacji; zob. wyrok TSUE z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie C-320/12, *Malaysia Dairy Industries Pte. Ltd v. Ankenævnet for Patenter og Varemarker*, ECLI:EU:C:2013:435, pkt 25 wraz z przytoczonym tam orzecznictwem; wyrok TSUE z dnia 3 października 2013 r. w sprawie C-59/12, *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs*, ECLI:EU:C:2013:634, pkt 25; opinia Rzecznika Generalnego M. Szpunara z dnia 31 maja 2018 r. w sprawie C-105/17, ECLI:EU:C:2018:378, pkt 32. Odnośnie do wykładni pojęcia przedsiębiorcy na tle dyrektywy 2005/29/WE zob. także wyrok TSUE z dnia 3 października 2013 r. w sprawie C-59/12, pkt 32.

⁴⁰ N.D. Berkowitz: *Strict...*, *op. cit.*, s. 1049.

⁴¹ *Ibidem*.

awansowania technologicznego produktów, dysponując profesjonalną wiedzą na ich temat. W systemowy kontekst dyrektywy wpisuje się więc ochrona konsumenta znajdującego się w gospodarczo słabszej od producenta pozycji między innymi z uwagi na stopień posiadanych informacji o produkcie⁴². Przypisanie odpowiedzialności uzasadnia wytworzenie produktu generującego ryzyko dla konsumenta w sytuacji, w której wytwórca posiada lub może posiadać wiedzę pozwalającą na zmniejszenie tego ryzyka⁴³. Uzasadnione jest przyjęcie podobnego założenia względem indywidualnego wytwórcy korzystającego z technologii 3D, skoro to on sam dokonał wyboru technologii, z której czerpie korzyści. Kluczowa dla oceny powinna jednak pozostać w tym przypadku nie tyle istniejąca między indywidualnym wytwórcą i nabywcą dysproporcja w zakresie technologicznej znajomości produktu, która może w tym przypadku być znikoma, ile sam fakt wytworzenia z wykorzystaniem nowatorskiej technologii produktu niezapewniającego bezpieczeństwa, jakiego można oczekiwać (por. art. 449¹ § 3 k.c.). Okolicznością zwalniającą indywidualnego wytwórcę byłaby możliwość wykazania, że obiektywny stan wiedzy technicznej i naukowej, włączając w to najbardziej zaawansowany poziom wiedzy istniejący i dostępny wytwórcy w chwili wprowadzania produktu do obrotu, nie pozwalał na wykrycie wadliwości⁴⁴.

III. TECHNOLOGIA DRUKU 3D A POJĘCIE PRODUKTU NA TLE DYREKTYWY 85/374

1. DEFINICYJNE UJĘCIE PRODUKTU W DYREKTYWIE 85/374

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 2 dyrektywy 85/374 pojęcie „produkt” obejmuje rzeczy ruchome, także będące częścią składową innej rzeczy ruchomej lub nieruchomej (np. używaną w budownictwie lub instalowaną w nieruchomościach), wstępnie przetworzone surowce rolne i produkty łowiectwa oraz elektryczność⁴⁵. Rozszerzenie art. 2 dyrektywy o energię elektryczną stało się swego czasu przyczynkiem do dyskusji nad dopuszczalnością stosowania dyrektywy do dóbr niematerialnych⁴⁶. Jako argument pomocniczy posłużyło przyjęte w dyrektywie definicyjne ujęcie pojęcia produktu jako rzeczy ruchomej, a nie rzeczy materialnej. Podczas prac nad dyrektywą kwestia „produktów o charakterze niematerialnym” nie była traktowana jako zagadnienie priorytetowe. Uwaga legislatora skupiona była

⁴² Zob. dyrektywa 85/374, preambuła motywy 4, 6, 16.

⁴³ Por. M. Faure, S. Li: *Risk...*, *op. cit.*, s. 498.

⁴⁴ M. Jagielska (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 1028.

⁴⁵ Poza zakresem definicji produktu pozostawione zostały inne niż elektryczność formy energii; szerzej zob. M. Jagielska (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 976.

⁴⁶ Zob. G. Howells: *Product...*, *op. cit.*, s. 268.

na rozgraniczeniu procesu wytworzenia produktów i świadczenia usług oraz jednoznacznym wyłączeniu usług z zakresu stosowania dyrektywy. Według dominującego w literaturze podejścia „produkt” w rozumieniu dyrektywy rozumiany jest jako rzecz materialna, a włączenie w jego zakres elektryczności stanowi wyjątek, którego nie należy wyklądać rozszerzająco. Wpisując się w to stanowisko, niektórzy z legislatorów, definiując produkt, wręcz dookreślili, że ma on być rzeczą materialną⁴⁷. Można wskazać jednak przykłady bardziej funkcjonalnego odmiennego podejścia, którego wyrazem jest objęcie definicją produktu oprogramowania komputerowego⁴⁸. Rozszerzanie pojęcia produktu na niektóre z form treści cyfrowych można dostrzec także na etapie sądowego stosowania przepisów dyrektywy⁴⁹.

2. TREŚCI CYFROWE JAKO PRODUKT W DYREKTYWIE 85/374

Procesy cyfryzacji skłaniają do głębszej oceny istniejących regulacji prawnych pod kątem możliwości ich stosowania do technologii wykorzystujących jako istotny komponent usługi lub treści cyfrowe, w tym software, pliki cyfrowe czy też zdigitalizowane informacje powszechnie udostępniane online⁵⁰. Kwestia dopuszczalności objęcia treści cyfrowych zakresem definicji produktu stanowi przedmiot dyskusji na tle dyrektywy 85/374.

Wskazane zagadnienie było wielokrotnie poruszane w literaturze i orzecznictwie. Najmniejsze kontrowersje rodzi objęcie pojęciem produktu rzeczy materialnej wraz z preinstalowanym w niej i powiązanim z nią funkcjonalnie („wbudowanym”) oprogramowaniem, niemającym samodzielnego charakteru i warunkującym działanie przedmiotu zgodnie z jego przeznaczeniem⁵¹. Ścisłość tego powiązania powoduje, że treść cyfrowa zatracą swoją samodzielność i nie jest oceniana jako odrębna

---

⁴⁷ Por. art. 2 belgijskiej ustawy z 25 lutego 1991 r. implementującej dyrektywę 85/374, według przekładu na język angielski autorstwa S.N. Hurd, F.E. Zollers: *Belgium: Law regarding Liability for defective products*, International Legal Materials 1993, vol. 32, no. 5, s. 1358.

⁴⁸ Znamiennym przykładem jest tu § 1063 sekcja 1 estońskiego prawa zobowiązań (*Võlaõigusseadus*), zgodnie z którym produkt w kontekście odpowiedzialności za produkt niebezpieczny stanowi także oprogramowanie komputerowe.

⁴⁹ W prawie niemieckim szeroko akceptowane jest stosowanie do standardowych programów komputerowych, zapisanych na materialnych nośnikach, jak i udostępnionych do obrotu w chmurze, z § 2 niemieckiej ustawy o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny (*ProdHaftG*) na zasadzie analogii; por. G. Spindler: *Das Jahr 2000-Problem in der Produkthaftung: Pflichten der Hersteller und der Softwarenutzer Aufsatz*, Neue Juristische Wochenschrift 1999, s. 3742; G. Wagner: *Produkthaftung für autonome Systeme*, Archiv für die zivilistische Praxis 2017, t. 217, z. 6, s. 718. Sposób kwalifikacji treści cyfrowych nie został przesądzony także w systemach *common law*. W Australii i Nowej Zelandii zaakceptowano traktowanie programów komputerowych jak rzeczy (*goods*), natomiast brytyjski Consumer Rights Act 2015 — Consumer Rights Act 2015, Chapter 3, wydaje się sugerować postrzeganie dóbr cyfrowych jako kategorii *sui generis*.

⁵⁰ Zob. także Minutes of Meeting of the Expert Group on Liability and New Technologies — Product Liability Formation ze spotkania w dniu 6 czerwca 2018 r., źródło: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/meetings/consult?lang=en&fromExpertGroups=true&meetingId=4566> (dostęp: 26 czerwca 2021 r.).

⁵¹ Zob. B. Beierle: *Die Produkthaftung im Zeitalter des Internet of Things*, Nomos 2021, s. 150–151.

przyczyna szkody⁵². Dyrektywa znajduje w takich przypadkach zastosowanie jako podstawa odpowiedzialności producenta rzeczy ruchomej zawierającej w sobie treści cyfrowe, nawet jeżeli szkoda wynika z wadliwości tych treści cyfrowych. Przepisy o odpowiedzialności za produkt nie znajdują jednak zastosowania jako podstawa samodzielnej odpowiedzialności wytwórcy komponentu cyfrowego, chociażby stanowił on wyłączną przyczynę wadliwości produktu⁵³. Przepisy dyrektywy nie dostarczają jasnych podstaw do definiowania komponentu cyfrowego jako produktu, jego części składowej lub surowca, gdyż pojęcia te zostały zarezerwowane do rzeczy ruchomych należących do kategorii rzeczy materialnych⁵⁴. W konsekwencji ich wytwórca nie będzie traktowany jako producent w rozumieniu dyrektywy 85/374. W literaturze słusznie zwrócono uwagę na ryzyko braku spójności systemowej, do którego dojdzie w przypadku stosowania dyrektywy wobec wytwórcy treści cyfrowych wprowadzającego je do obrotu jako ściśle funkcjonalnie powiązane z rzeczą materialną, przy jednoczesnym wyłączeniu stosowania dyrektywy, gdy wprowadza on te treści na rynek jako „dobra samoistne”⁵⁵. Przedstawiona sytuacja prowadzi także do zróżnicowania podstaw odpowiedzialności podmiotów uczestniczących w wytworzeniu gotowego produktu. Wytwórca treści cyfrowych nie zostanie objęty wynikającym z dyrektywy węzłem solidarnej odpowiedzialności wiążącym producenta wyrobu końcowego z producentami części składowych lub surowców, ponieważ dostarczony przez niego komponent cyfrowy nie stanowi produktu w rozumieniu art. 2 dyrektywy⁵⁶. Wyłączenie w stosunku do niego stosowania dyrektywy pozwala jedynie na poszukiwanie innych podstaw odpowiedzialności kontraktowej lub deliktowej⁵⁷. Przywołanym już powyżej argumentem wzmacniającym pozostawienie treści cyfrowych poza zakresem definicyjnego ujęcia produktu, moim zdaniem dowodzącym konstrukcyjnej wadliwości kwalifikacji komponentu cyfrowego, jest wyłączenie z zakresu stosowania dyrektywy usług.

Objęcie pojęciem produktu treści cyfrowych dostępnych online bądź jedynie utrwalonych na materialnym nośniku, ale niewykazujących z nim ścisłego funkcjo-

⁵² Wskazany kierunek wykładni pozostaje spójny z ujęciem treści cyfrowych powiązanych funkcjonalnie z rzeczą materialną, przyjętym w dyrektywie 2019/771, wpisując się zarazem w postulat spójności systemowej prawa UE. Zob. także G. Howells, Ch. Twigg-Flesner, Ch. Willett: *Product Liability and Digital Products* (w:) *The EU Internet Law: Regulation and Enforcement*, eds. T.-E. Synodinou, P. Jougoux, Ch. Markou, T. Prastitou, Cham 2017, s. 192.

⁵³ G. Wagner: *Produkthaftung...*, *op. cit.*, s. 715; M. Geistfeld: *A Roadmap for Autonomous Vehicles: State Tort Liability, Automobile Insurance, and Federal Safety Regulation*, *California Law Review* 2017, vol. 105, s. 1631.

⁵⁴ Zob. też Evaluation of Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, SWD (2018) 157 final, s. 67. W dokumencie zwrócono uwagę na zarysowującą się tendencję traktowania jako produkt m.in. aplikacji (*apps*), samodzielnego oprogramowania oraz cyfrowych komponentów Internetu rzeczy (IoT).

⁵⁵ Zob. N. Baranowska, P. Machnikowski: *Odpowiedzialność za produkt wobec rozwoju nowych technologii*, *Studia Prawa Prywatnego* 2017, nr 2, s. 38.

⁵⁶ Por. G. Wagner: *Produkthaftung...*, *op. cit.*, s. 716.

⁵⁷ Reżim ustanowiony na mocy dyrektywy 85/374 nie wyłącza stosowania innych reżimów odpowiedzialności umownej i pozaumownej, o ile opierają się one na innych podstawach, takich jak wina — zob. wyrok TSUE z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie C-402/03, *Skov Aeg v Bilka Lavprisvarehus A/S*, ECLI:EU:C:2006:6, pkt 47.

nalnego powiązania, stanowi *de lege lata* przedmiot kontrowersji zarówno w literaturze, jak i orzecznictwie⁵⁸. W odniesieniu do kwalifikacji jako produktu w rozumieniu dyrektywy 85/374 treści intelektualnych zapisanych na materialnym nośniku zajęto stanowisko, że w zakresie dyrektywy mieści się wadliwość nośnika jako rzeczy materialnej, ale nie wadliwość treści intelektualnych na tym nośniku utwalonych⁵⁹. Trybunał, podkreślając cel i kontekst dyrektywy 85/374, konsekwentnie wyklucza jej stosowanie do usług i wartości intelektualnych, wskazując, że odmienne stanowisko prowadziłoby do zanegowania leżącego u podstaw dyrektywy rozróżnienia między towarami a usługami i pozostawienia usług poza zakresem dyrektywy, wskazując, że stosowanie dyrektywy do usług mogłoby doprowadzić do zaburzenia przyjętego kompromisowego wyważenia interesów producentów i konsumentów⁶⁰. Zgodnie z przyjętą wykładnią, dokonując prawnej kwalifikacji informacji zapisanej na materialnym nośniku, Trybunał podkreślił, że stanowiąca tę informację wadliwa porada zdrowotna jest usługą i nie mieści się w zakresie definicji produktu w rozumieniu art. 2 dyrektywy, co jednak nie wyklucza możliwości uznania wadliwości nośnika, z którym taka wadliwa usługa zostaje „połączona”⁶¹. Wadliwość produktu oceniać należy zgodnie z art. 6 dyrektywy na podstawie wszystkich okoliczności nieodłącznie związanych z produktem, w szczególności odnoszących się do jego wyglądu, sposobu użycia oraz czasu, w którym został on wprowadzony do obrotu. Usługa w postaci porady zdrowotnej, stanowiąca świadczenie intelektualne, takiego kryterium nieodłącznego powiązania nie spełnia⁶². Wadliwość treści intelektualnych nie przesądza w tym ujęciu o wadliwości nośnika, ale podlega ocenie na podstawie odrębnych podstaw znajdująca-

⁵⁸ P. Bydliński: *Der Sachbegriff im elektronischen Zeitalter: zeitlos oder anpassungsbedürftig?*, Archiv für die zivilistische Praxis 1998, t. 198, z. 2–3, s. 287, zwraca uwagę na specyfikę regulacji wynikającej z dyrektywy, wskazując, że chociaż w prawie austriackim pojęcie rzeczy ruchomych definiowane jest szeroko (por. § 285 ABGB) i obejmuje rzeczy materialne oraz niematerialne, jednak w § 4 PHG implementującej dyrektywę o odpowiedzialności za produkt przyjęto definicję produktu jako materialnej rzeczy ruchomej (*bewegliche körperliche Sache*), włączając w zakres tego pojęcia dodatkowo energię. Na archaiczność postrzegania treści cyfrowych w ich powiązaniu z nośnikami materialnymi zwrócił uwagę już G. Spindler: *Verschuldensunabhängige Produkthaftung im Internet, Multimedia und Recht* 1998, z. 3, s. 119–124. Zob. także ilustrujący kształtowanie się niemieckiej linii orzeczniczej wyrok BGH z dnia 18 października 1989 r. w sprawie VIII ZR 325/88, *Neue Juristische Wochenschrift* 1990, s. 320; także B. Beierle: *Die Produkthaftung...*, *op. cit.*, Nomos 2021, s. 150; G. Wagner: *Produkthaftung...*, *op. cit.*, s. 715.

⁵⁹ G. Wagner: *Produkthaftung...*, *op. cit.*, s. 717.

⁶⁰ Wyrok TSUE z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie C-65/20, pkt 40 i 37; wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie C-495/10, pkt 22; także opinia Rzecznika Generalnego G. Hogana z dnia 15 kwietnia 2021 r. w sprawie 65/20, pkt 29, wraz z powołaną tam krytyczną opinią Komitetu Ekonomiczno-Społecznego dotyczącą projektu dyrektywy Rady w sprawie odpowiedzialności dostawców usług, Dz. Urz. WE C 269 z 1991 r., s. 40. Zob. także H.C. Taschner: *Die künftige Produzentenhaftung in Deutschland*, *Neue Juristische Wochenschrift* 1986, z. 10, s. 611–612.

⁶¹ Wyrok TSUE z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie C-65/20, pkt 27, 32.

⁶² *Ibidem*, pkt 36. Zob. także J. Oechsler: *Produkt Haftung Gesetz* (w:) *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB — Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: § 826–829; ProdHaftG*, Berlin 2018, § 2, Rn. 78; A. Günther: *Produkthaftung für Informationsgüter*, Köln 2001, s. 623–627; M.L. Holle, P. Mogelvang-Hansen: *Denmark* (w:) *European product liability. European Product Liability: An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies*, ed. P. Machnikowski, Cambridge 2017, s. 155–172.

cych zastosowanie do usług lub treści cyfrowych. W doktrynie wyrażono także odmienne stanowisko, wykluczające możliwość rozdzielenia i osobnej oceny wadliwości w odniesieniu do materialnego nośnika i przenoszonej w nim treści o postaci informacji⁶³. Przywoływane bywa również stanowisko francuskiego Tribunal de grande instance, który przyjął, że informacji zapisanej na dysku lub w książce należy nadać taki sam status prawny jak trwałemu nośnikowi, na którym została zapisana⁶⁴.

W odniesieniu do stosowania dyrektywy 85/374 wskazano także, że o ile reżim deliktowy można uznać za właściwą podstawę naprawienia szkód wynikłych z wadliwej informacji mieszczącej się w kategorii dóbr intelektualnych, o tyle szkody wynikłe z wadliwości oprogramowania powinny podlegać dyrektywie 85/374⁶⁵. Stanowisko wykluczające *de lege lata* stosowanie reżimu dyrektywy 85/374 do wadliwości świadczenia intelektualnego⁶⁶ nie jest pozbawione racji.

Należy jednak podkreślić specyfikę treści cyfrowych oraz brak tożsamości między pojęciem treści cyfrowych a świadczeń intelektualnych⁶⁷. Istotą dychotomicznego i zupełnego podziału dóbr na materialne i niematerialne nie jest ich fizykochemiczna natura, stan, forma, ale możliwość ich zmysłowego postrzegania przez człowieka⁶⁸. W tym ujęciu rzecz ruchoma to rzecz materialna, dająca się fizykalnie wyodrębnić. Wskazana kategoryzacja nie ma jednak charakteru uniwersalnego. Istnieją systemy prawa cywilnego, w których pojęcie rzeczy ruchomych bywa definiowane szeroko, obejmując niektóre kategorie dóbr niematerialnych⁶⁹. Niezależnie jednak od istniejących różnic systemowych, kategoria dóbr niematerialnych pozostaje także wewnątrznie zróżnicowana, obejmując dobra o charakterze intelektualnym, jak również dobra takiego charakteru pozbawione. Wśród dóbr o charakterze intelektualnym wyróżnić można dobra podlegające ochronie prawnoautorskiej, a także dobra takiej ochrony pozbawione⁷⁰. Komponent intelektualny (autorski, twórczy) nie stanowi więc cechy immanentnie powiązanej ani z dobrami niematerialnymi, ani z treściami cyfrowymi.

Próba kwalifikacji treści cyfrowych w świetle semantycznego ujęcia podziału dóbr na materialne i niematerialne także nie prowadzi do jednoznacznej odpowiedzi.

⁶³ Zob. A. Cahn: *Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen*, Neue Juristische Wochenschrift 1996, z. 44, s. 2901–2903. Odnośnie do doktryny niemieckiej zob. np. A. Günther: *Produkthaftung für Informationsgüter*, Köln 2001, s. 650–651, który dokonuje rozróżnienia pomiędzy *Instruktionshaftung* (odpowiedzialnością za instrukcję) a *Informationshaftung* (odpowiedzialnością za informację).

⁶⁴ G. Howells: *Product...*, *op. cit.*, s. 189, za: J.-S. Borghetti: *La responsabilité du fait des produits. Etude de droit compare*, Paris 2004, wraz z przywołanym tam orzeczeniem TGI Paris (1986) 28 May 1986 RTD civ. 552.

⁶⁵ Zob. G. Howells, Ch. Twigg-Flesner, Ch. Willett: *Product Liability...*, *op. cit.*, s. 192–193.

⁶⁶ Wyrok TSUE z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie C-65/20, pkt 42.

⁶⁷ Zob. G. Howells, Ch. Twigg-Flesner, Ch. Willett: *Product Liability...*, *op. cit.*, s. 192–189; J. Fairfield: *Owned. Property, privacy, and the new digital serfdom*, Cambridge 2017, s. 155–156.

⁶⁸ Zob. pojęcia „materia” i „materialny” (w:) *Słownik języka polskiego PWN*, t. II: L–P, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1979, s. 124.

⁶⁹ Por. § 285 austr. k.c. czy też art. 529 fr. k.c.

⁷⁰ Na przykład autorstwo, dobra stanowiące przedmiot praw pokrewnych w rozumieniu ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, dobra wynalazcze, znaki towarowe.

Treści cyfrowe nie stanowią rzeczy i nie posiadają cechy materialności w sensie „zajmowania przestrzeni”. Stanowiąc zapis elektromagnetyczny, są one tak określonej fizyczności pozbawione, podobnie jak energia⁷¹. Treść cyfrowa jest niedostrzegalna zmysłowo (przynajmniej w obecnym stanie postępu technologicznego), jest jednak mierzalna, a jej objętość daje się wyrazić przyjętymi jednostkami pojemności pamięci masowej używanymi do wyrażenia ilości danych. W odróżnieniu jednak od energii, treść cyfrowa przyjmuje postać uporządkowanego zindywidualizowanego ciągu danych, dającego się wyodrębnić w środowisku cyfrowym, podlegającego replikacji i dalszym modyfikacjom. Wskazana charakterystyka treści cyfrowych odróżnia je zarówno od dóbr materialnych, jak i niematerialnych⁷². Specyfika treści cyfrowych skłania w konsekwencji do rozważenia celowości wyodrębnienia dóbr cyfrowych jako kategorii dóbr *sui generis*⁷³.

3. PLIK CAD JAKO PRODUKT W DYREKTYWIE 85/374

Postęp cyfryzacji wymusza uwzględnianie istnienia treści cyfrowych w obiegu gospodarczym i tworzenia ram prawnych dla czynności, których przedmiot stanowią komponenty cyfrowe. W przypadku technologii druku 3D do tworzenia trójwymiarowych obiektów komponent taki jest niezbędny. Stanowi go plik CAD, którego treść obejmuje cyfrowy przestrzenny wzorzec wydruku 3D wraz z informacjami projektowymi i szczegółami konstrukcyjnymi gotowego wydruku⁷⁴.

W dorobku legislacyjnym Unii można wskazać przykłady inicjatyw legislacyjnych uwzględniających specyfikę treści cyfrowych⁷⁵. Służąca za przedmiot niniejszych rozważań dyrektywa 85/374 stanowi w kontekście cyfryzacji swoisty

⁷¹ Brak fizykalnego wyodrębnienia wyklucza uznanie za rzecz także energii. Dopiero cecha mierzalności energii, pozwalająca określić jej ilość i jakość, pozwalają na traktowanie jej jako dobra w obrocie prawnym. W tradycyjnym ujęciu energia traktowana jest jednak jak dobro niematerialne — zob. J. Katner: *Przedmioty stosunku cywilnoprawnego*, Studia Prawa Prywatnego, t. I, pod red. M. Safjana, Warszawa 2001, s. 1338.

⁷² Przedmiotową odmienną rzeczy materialnych i treści cyfrowych podkreśla także przyjęcie rozłącznych w swoich zakresach przedmiotowych dyrektywy dotyczących towarów oraz usług i treści cyfrowych, tj. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/770 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie niektórych aspektów umów o dostarczanie treści cyfrowych i usług cyfrowych, Dz. Urz. L 136 z 22 V 2019 r., s. 1–27 (dalej: dyrektywa 2019/770) i dyrektywy 2019/771 (zob. przyp. 37).

⁷³ Już w polskim projekcie prawa rzeczowego z 1938 r. energia zaliczona została do grupy przedmiotów innych niż rzeczy i traktowana w obrocie jak rzecz ruchoma. Decyzja o uznaniu energii elektrycznej za rzecz ruchomą podyktowana była wówczas potrzebą karnoprawnej kwalifikacji bezprawnego poboru energii jako kradzieży; por. art. 20 ustawy z dnia 21 marca 1922 r., Dz. U. Nr 34, poz. 277, także F. Zoll: *Zagadnienia kodyfikacyjne z zakresu prawa rzeczowego*, Przegląd Notarialny 1936, nr 9, s. 194–195; *idem*: *Przedmiot praw rzeczowych*, Kwartalnik Prawa Prywatnego 1938, z. 3, s. 222.

⁷⁴ Zależność tę wyraża metaforyczne określenie technologii druku 3D jako „używającej bajty, by drukować atomy” — tak L. Osborn: *Regulating Three-Dimensional Printing: The Converging Worlds of Bits and Atoms*, San Diego Law Review 2014, no. 51, s. 558.

⁷⁵ Jako przykłady te posłużyć mogą dyrektywa 2019/771 (zob. przyp. 37) czy też dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2161 z dnia 27 listopada 2019 r. zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 98/6/WE, 2005/29/WE oraz 2011/83/UE w odniesieniu do lepszego egze-

relikt regulacyjny. W czasie jej procedowania nie uwzględniano z obiektywnych względów wpływu technologii cyfrowych na procesy produkcji. Technologia druku 3D znajdowała wówczas zastosowanie w obszarze badawczo-rozwojowym głównie przy prototypowaniu przemysłowym. Historyczny brak zjawiska w chwili tworzenia aktu normatywnego nie musi jednak przesądzać o jego prawnej dewaluacji. Rozwiązaniem pozwalającym zachować regulacyjną funkcjonalność w zmieniającym się otoczeniu technologicznym może być dynamiczna wykładnia. W orzecznictwie, zarówno Trybunału, jak i sądów krajowych, dostrzegalna jest jednak ostrożność w adaptowaniu istniejących regulacji do nowych zjawisk będących wynikiem zmian technologicznych. Sąd apelacyjny Anglii i Walii, przyjmując, że dostawa oprogramowania drogą elektroniczną nie stanowi sprzedaży towarów w świetle przepisów krajowych implementujących dyrektywę 86/653⁷⁶, wręcz podkreślił, że ustalenie to może wydać się archaiczne w świetle postępu technologicznego, ale wynika ono z dotychczasowego orzecznictwa⁷⁷. Definityjne ujęcie pojęcia „towar” w art. 1 ust. 2 dyrektywy 86/653, do której odnosi się wskazane orzeczenie, nie narzuca zawężenia wykładni do rzeczy materialnych, a geneza tego przepisu wskazuje jedynie na intencję wyłączenia z zakresu dyrektywy usług⁷⁸. Podobne założenia i argumenty stoją także u podstaw przyjętego sposobu definiowania pojęcia „produkt” w świetle art. 2 dyrektywy 85/374. Stanowią one, wraz z uwarunkowanym kontynentalną tradycją powiązaniem pojęcia rzeczy z jej materialną naturą oraz założeniem rozłączności produkcji i świadczenia usług, *de lege lata* przeszkodę w objęciu wykładnią pojęcia produktu treści cyfrowych.

Dostrzegając postępujący rozdźwięk między utrwaloną wykładnią a zmieniającym się otoczeniem gospodarczym, zaproponowano w doktrynie, aby problemy z wykładnią pojęcia produktu i kwalifikacją treści cyfrowych jako produktu w rozumieniu dyrektywy 85/374 zacząć efektywnie rozwiązywać na poziomie orzecznictwa Trybunału⁷⁹. Założeniu temu powinno przyświecać jednak dążenie do zniwelowania technologicznego niedostosowania dyrektywy przy jednoczesnym zachowaniu jej funkcjonalności i zgodności z założeniami stojącymi u podstaw regulacji. Aktualne orzecznictwo Trybunału nie wskazuje jednak na zmianę podejścia. Aby pozostać w zgodności z utrwaloną linią orzecniczą Trybunału, należy przyjąć, że plik CAD, będący cyfrową matrycą gotowego wydruku 3D, nie mieści się w tradycyjnym ro-

kwowania i unowocześnienia unijnych przepisów dotyczących ochrony konsumenta, Dz. Urz. UE L 328 z 18 XII 2019 r., s. 7–28.

⁷⁶ Dyrektywa Rady z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek, Dz. Urz. WE L 382 z 31 XII 1986 r., s. 17–21.

⁷⁷ Wyrok z dnia 19 marca 2018 r., *Computer Associates Ltd v. The Software Incubator Ltd* [2018] EWCA Civ 518, pkt 13; zob. także Ch. Twigg-Flesner: *Guiding Principles for Updating the Product Liability Directive for the Digital Age*, ELI Innovation Paper Series 2021, s. 5.

⁷⁸ Opinia Rzecznika Generalnego E. Tancheva z 17 grudnia 2020 r. w sprawie C-410/19, *Software Incubator Ltd v. Computer Associates UK Ltd*, ECLI:EU:C:2020:1061, pkt 24.

⁷⁹ N. Baranowska, P. Machnikowski: *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 44.

zumieniu produktu jako rzeczy materialnej, przyjętym na gruncie art. 2 dyrektywy 85/374. Plik CAD nie podlega ścisłemu funkcjonalnemu połączeniu z gotowym wydrukiem 3D, więc nie może być postrzegany wraz z nim jako całość. Z racji niematerialnej postaci nie stanowi też części składowej wydruku 3D. Wytworzenie i wprowadzenie pliku CAD do obrotu kwalifikowane będzie nie jako wytworzenie produktu, ale jako samodzielna usługa nieobjęta zakresem dyrektywy⁸⁰.

Nie można zarazem tracić z pola widzenia, że wadliwość produktu może w jednakowym stopniu wynikać z wad projektowych (konstrukcyjnych), produkcyjnych, jak też wadliwości informacji lub ostrzeżeń dołączonych do produktu⁸¹. Wytworzenie pliku CAD stanowi etap technologicznie konieczny do powstania wydruku 3D, a jakość pliku przekłada się bezpośrednio na jakość wydruku 3D⁸². Wadliwość pliku CAD może wpłynąć na wadliwość projektową produktu i stanowić wyłączną okoliczność przesądzającą o niebezpiecznym charakterze wydruku 3D. Wada projektowa pliku CAD wpłynie na uznanie produktu za wadliwy także w sytuacji, gdy zaistnienia wadliwości nie można było przewidzieć ani uniknąć do chwili sporządzenia wydruku⁸³. Zarazem jednak wytwórca pliku CAD, niebędący jednocześnie producentem wydruku 3D, nie będzie podlegał reżimowi odpowiedzialności przewidzianemu w dyrektywie. Rodzi wątpliwości, czy zarysowana sytuacja odpowiada przyjętym w prawie europejskim standardom ochrony konsumenta, zważając, że tworzenie, modyfikacja i udostępnianie plików CAD jest powszechnym i zarazem silnie rozproszonym procesem, nieobjętym powszechną standaryzacją, kontrolą jakości ani systemami referencyjnymi, o ile nie są one wdrażane przez platformy internetowe zajmujące się dystrybucją plików⁸⁴. Pomimo tego nie ma w obecnym stanie prawnym wystarczających podstaw pozwalających na objęcie pliku CAD definicją produktu, a jego wytwórcy reżimem odpowiedzialności za produkt niebezpieczny. Pozostawienie podmiotu realizującego konieczny etap łańcucha produkcji o istotnym wpływie na wadliwość produktu poza zakresem stosowania dyrektywy wydaje się pozostawać w sprzeczności także z systemowym założeniem objęcia nią szerokiego kręgu podmiotów uczestniczących w procesie wytworzenia produktu.

---

⁸⁰ Por. wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie C-495/10; zob. także N. Baranowska, P. Machnikowski: *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 35–36.

⁸¹ M. Jagielska (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 1014; por. też model odpowiedzialności za produkt przyjęty na gruncie § 402A amerykańskiego (Third) Restatement of Torts, w którym wyróżniono trzy kategorie źródeł wadliwości produktu: wady wynikające z produkcji, z projektowania, z wadliwej lub nieodpowiedniej instrukcji lub ostrzeżenia. Także I. Ayres, A. Schwartz: *The No-Reading Problem in Consumer Contract Law*, *Stanford Law Review* 2014, vol. 66, no. 3, s. 545–610.

⁸² Zob. S. Murphy, A. Atala: *3D Bioprinting of Tissues and Organs*, *Nature Biotechnology* 2014, no. 32, s. 773; J. Ammar: *Defective Computer-Aided Design Software Liability In 3d Bioprinted Human Organ Equivalents*, *Santa Clara High Tech Law Journal* 2019, vol. 35, s. 3.

⁸³ Por. M. Jagielska (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 1014.

⁸⁴ Na temat plików CAD w kontekście oceny ryzyka ubezpieczeniowego zob. M. Faure, S. Li: *Risk...*, *op. cit.*, s. 496.

IV. WNIOSKI

Technologia druku 3D, zaburzająca tradycyjne łańcuchy produkcji, stanowiące schemat dla wprowadzonych w dyrektywie rozwiązań, ukazuje nieprzystawanie dyrektywy 85/374 do nowoczesnych technologicznie procesów produkcyjnych.

Próba ciągłego rozróżniania między produktem jako przedmiotem materialnym a niematerialnym w celu ustalania zakresu stosowania dyrektywy przesuwana na dalszy plan funkcjonalne ujęcie procesu wytworzenia produktu, które powinno mieć zasadnicze znaczenie przy ocenie zakresu stosowania dyrektywy. Realny wpływ podmiotu na proces wytworzenia produktu lub jego części składowej, znajomość produktu, profesjonalny charakter jego działalności oraz wprowadzenie produktu do obrotu stanowią okoliczności przemawiające za przypisaniem wytwórcy odpowiedzialności oderwanej od winy. Żadne w wymienionych kryteriów nie uzasadnia odmiennego traktowania fizycznego składnika/materiału od komponentu cyfrowego stanowiącego określony rezultat świadczenia polegającego na usłudze tylko z racji ich odmiennych właściwości fizycznych.

Zachowawcza wykładnia podstawowych pojęć dyrektywy, w szczególności pojęcia produktu i producenta, dostosowana do tradycyjnych łańcuchów produkcji i technologii, ujawnia brak neutralności technologicznej regulacji i konieczność dostosowania aktu do specyfiki technologii cyfrowych⁸⁵. Potrzeba interwencji regulacyjnej i odniesienia się do technologii cyfrowych w zakresie dyrektywy 85/394 nie rodzi w zasadzie już wątpliwości⁸⁶. Nie przesądzony jest jednak jeszcze sposób dokonania i zakres tej interwencji. W sprawozdaniu Komisji z dnia 7 maja 2018 r. wskazano, że pomimo zmian otoczenia technologicznego dyrektywa pozostaje odpowiednim narzędziem, a zmiany wymaga jedynie sposób stosowania dyrektywy, w tym rozumienie pojęć, takich jak „produkt”, „producent”, „wada”, „szkoda” i „ciężar dowodu”⁸⁷.

Hermetyczne uregulowanie dynamicznie ewoluujących technologii jest skazane na szybką dewaluację. Objęcie zakresem pojęcia produktu tylko materialnych rzeczy ruchomych z elementami cyfrowymi nie jest wystarczające. Wszechobecność urządzeń opartych na technologii Internetu rzeczy (IoT) wymaga uwzględnienia w kontekście odpowiedzialności za produkt także treści cyfrowych połączonych

⁸⁵ Zob. Evaluation of Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, SWD (2018) 157 final, s. 67. Por. A. Luzak: *A Broken Notion: Impact of Modern Technologies on Product Liability*, European Journal of Risk Regulation 2020, vol. 11, no. 3, s. 5; zob. też G. Wagner: *Produkthaftung...*, *op. cit.*, s. 717–718.

⁸⁶ Zob. sprawozdanie z dnia 7 maja 2018 r., COM (2018) 246 final, s. 9–10; także: Sprawozdanie z dnia 19 lutego 2020 r. na temat wpływu sztucznej inteligencji, Internetu rzeczy i robotyki na bezpieczeństwo i odpowiedzialność, COM (2020) 64 final, s. 14; European Parliament resolution of 20 October 2020 with recommendations to the Commission on a civil liability regime for artificial intelligence, 2020/2014(INL); Ch. Twigg-Flesner: *Guiding...*, *op. cit.*, s. 3.

⁸⁷ Zob. sprawozdanie z dnia 7 maja 2018 r., COM (2018) 246 final, s. 2, 10.

z rzeczami nieruchomymi, niezależnie od tego, czy połączenie to prowadzi do utraty samodzielności treści cyfrowej czy nie. Uzasadnione jest także objęcie pojęciem produktu samodzielnych treści cyfrowych wykorzystanych w procesie produkcji w sposób warunkujący wadliwość produktu⁸⁸. Uwzględnienie jako produktu treści cyfrowych w dyrektywie 85/374 wpisuje się również w postulat zachowania spójności systemowej prawa europejskiego⁸⁹, dając szansę na uniknięcie niebezpieczeństwa fragmentacji regulacyjnej. Modyfikacja tych pojęć powinna zapewnić zachowanie *effet utile* dyrektywy, zgodność ze stojącymi u jej podstaw założeniami, genezą i celem regulacyjnym⁹⁰, ale również uwzględniać postulat neutralności technologicznej.

Niezapewnienie konsumentom właściwej ochrony przed ryzykami związanymi z technologiami cyfrowymi, nawet jeżeli nie wpłynie znacząco na tempo postępu technologicznego, doprowadzi do obniżenia poziomu ochrony konsumentów i ich zaufania do technologii cyfrowych⁹¹. Ogólna popularność technologii cyfrowych wśród konsumentów nie może wiązać się z założeniem powszechnej znajomości tych technologii i umiejętności identyfikacji tkwiących w nich niebezpieczeństw, we wszystkich grupach konsumentów⁹².

Wskazane argumenty przemawiają za zasadnością jasnego i jednoznacznego uwzględnienia w obszarze regulacyjnym dyrektywy 85/374/WEG wszystkich komponentów materialnych i cyfrowych, funkcjonalnie determinujących bezpieczeństwo produktu.

BIBLIOGRAFIA

- Ammar J.: *Defective Computer-Aided Design Software Liability In 3d Bioprinted Human Organ Equivalents*, Santa Clara High Tech Law Journal 2019, vol. 35.
- Ayres I., Schwartz A.: *The No-Reading Problem in Consumer Contract Law*, Stanford Law Review 2014, vol. 66, no. 3.
- Bagińska E.: *Nowe unormowanie odpowiedzialności cywilnej za produkt*, Przegląd Sądowy 2000, nr 9.
- Baranowska N., Machnikowski P.: *Odpowiedzialność za produkt wobec rozwoju nowych technologii*, Studia Prawa Prywatnego 2017, nr 2.
- Beierle B.: *Die Produkthaftung im Zeitalter des Internet of Things*, Nomos 2021.

---

⁸⁸ Ch. Twigg-Flesner: *Guiding...*, *op. cit.*, s. 5.

⁸⁹ Por. np. nowe brzmienie art. 2 lit. c dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych 2005/29/EU po jej zmianie dyrektywą 2019/2161/EU.

⁹⁰ Zob. wyrok z dnia 9 października 2019 r. w sprawie C-548/18, *BGL BNP Paribas*, EU:C:2019:848, pkt 25 wraz z przytoczonym tam orzecnictwem.

⁹¹ Ch. Twigg-Flesner: *Guiding...*, *op. cit.*, s. 4.

⁹² Zob. G. Howells, Ch. Twigg-Flesner, Ch. Willett: *Product Liability...*, *op. cit.*, s. 278.

- Berkowitz N.D.: *Strict Liability for Individuals? The impact of 3-D printing on Products Liability Law*, Washington University Law Review 2015, vol. 92.
- Breyer S.: *The Interdependence of Science and Law*, Science 1998, vol. 280.
- Bydlinski P.: *Der Sachbegriff im elektronischen Zeitalter: zeitlos oder anpassungsbedürftig?*, Archiv für die zivilistische Praxis 1998, t. 198, z. 2–3.
- Cahn A.: *Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen*, Neue Juristische Wochenschrift 1996, z. 44.
- Fairgrieve D.: *Reforming the European Product Liability Directive: Plus ça change, plus c'est la même chose?*, Journal of Personal Injury Litigation 2019, nr 1.
- Faure M., Li S.: *Risk shifting in the context of 3D printing: an insurability perspective*, The Geneva Papers on Risk and Insurance — Issues and Practice 2020, vol. 45(3).
- Geistfeld M.: *A Roadmap for Autonomous Vehicles: State Tort Liability, Automobile Insurance, and Federal Safety Regulation*, California Law Review 2017, vol. 105.
- Günther A.: *Produkthaftung für Informationsgüter*, Köln 2001.
- Holle M.L., Møgelvang-Hansen P.: *Denmark (w:) European product liability. European Product Liability: An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies*, ed. P. Machnikowski, Cambridge 2017.
- Howells G., Twigg-Flesner Ch., Willett Ch.: *Product Liability and Digital Products (w:) The EU Internet Law: Regulation and Enforcement*, eds. T.-E. Synodinou, P. Jougoux, Ch. Markou, T. Prastitou, Cham 2017.
- Howells G.: *Product liability and safety (w:) Rethinking EU Consumer Law*, eds. G. Howells, Ch. Twigg-Flesner, T. Wilhelmsson, Abingdon/New York 2018.
- Hurd S.N., Zollers F.E.: *Belgium: Law regarding Liability for defective products*, International Legal Materials 1993, vol. 32, no. 5.
- Jagielska M.: *Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny (w:) System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2018.
- Katner J.: *Przedmioty stosunku cywilnoprawnego*, Studia Prawa Prywatnego, t. I, pod red. M. Safjana, Warszawa 2001.
- Lipson H., Kurman M.: *Fabricated. The New World Of 3D Printing*, Indiana 2013.
- Luzak A.: *A Broken Notion: Impact of Modern Technologies on Product Liability*, European Journal of Risk Regulation 2020, vol. 11, no. 3.
- Łętowska E.: *Prawo umów*, Warszawa 2002.
- Macierzyńska-Franaszczyk E.: *Pozycja prawna i obowiązki informacyjne internetowych platform pośredniczących wobec nabywców usług hotelarskich*, Transformacje Prawa Prywatnego 2019, nr 3.
- Murphy S., Atala A.: *3D Bioprinting of Tissues and Organs*, Nature Biotechnology 2014, no. 32.

- Oechsler J.: *Produkt Haftung Gesetz* (w:) *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB — Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: §§ 826–829; ProdHaftG*, Berlin 2018.
- Osborn L.: *Regulating Three-Dimensional Printing: The Converging Worlds of Bits and Atoms*, San Diego Law Review 2014, no. 51.
- Osborn L.: *3D Printing and Intellectual Property*, Cambridge 2019.
- Rayna T., Stiukova L.: *Adaptivity and Rapid Prototyping: How 3D Printing Is Changing Business Model Innovation* (w:) *3D printing. Legal, Philosophical and Economic Dimensions*, eds. B. van den Berg, S. van der Hof, E. Kosta, The Hague 2016.
- Sepp P.-M., Vedeshin A., Dutt P.: *Intellectual Property Protection of 3D Printing Using Secured Streaming* (w:) *The Future of Law and eTechnologies*, eds. T. Kerikmäe, A. Rull, Springer 2016.
- Spindler G.: *Verschuldensunabhängige Produkthaftung im Internet*, Multimedia und Recht 1998, z. 3.
- Spindler G.: *Das Jahr 2000-Problem in der Produkthaftung: Pflichten der Hersteller und der Softwarenutzer Aufsatz*, Neue Juristische Wochenschrift 1999.
- Taschner H.C.: *Die künftige Produzentenhaftung in Deutschland*, Neue Juristische Wochenschrift 1986, z. 10.
- Tobuschat S.: *Kaufgewährleistung und Produkthaftung bei Generativen Fertigungsdienstleistungen*, Berlin 2016.
- Twigg-Flesner Ch.: *Guiding Principles for Updating the Product Liability Directive for the Digital Age*, ELI Innovation Paper Series 2021.
- Wagner G.: *Produkthaftung für autonome Systeme*, Archiv für die zivilistische Praxis 2017, t. 217, z. 6.
- Wile R.: *Goldman: The 8 Extraordinary Technologies Forcing Businesses to Adapt or Die*, Business Insider 2013.
- Zoll F.: *Zagadnienia kodyfikacyjne z zakresu prawa rzeczowego*, Przegląd Notarialny 1936, nr 9.
- Zoll F.: *Przedmiot praw rzeczowych*, Kwartalnik Prawa Prywatnego 1938, z. 3.

Słowa kluczowe: drukarki 3D, produkt niebezpieczny, produkt, producent, nowe technologie, technologia cyfrowa, treści cyfrowe, usługi cyfrowe, plik CAD, dyrektywa 85/374, odpowiedzialność za produkt.

ELWIRA MACIERZYŃSKA-FRANASZCZYK

3D PRINTING OBJECT AND ITS DIGITAL COMPONENT
AS THE DEFECTIVE PRODUCT IN THE LIGHT
OF THE DIRECTIVE 85/374/EEC

S u m m a r y

The rapid development of digital technologies creates challenges for the Directive on Liability for Defective Products (85/374/EEC). A need for the reform of this Directive has been constantly indicated and documented. The approach to the reform is not decided yet, however, the European Commission admitted the necessity to verify the interpretation of the key terms used in the Directive, including “product” and “producer”. The paper analyses the applicable scope of those terms, using as a case study non-industrially manufactured 3D printing objects and their digital components — CAD files. The Author verifies the question of the adequacy and effectiveness of the Directive as a source of liability for a defective 3D printing item produced by an individual manufacturer or a custom-made item delivered by 3D printing service provider. The paper analyses the legal position of various entities involved in the 3D printing production chain, whose coverage by the Directive is currently questionable. It also provides an analysis of arguments as to legal status of a CAD-file as a “product” in the light of the Directive. The conducted analysis confirms the assumption that leaving outside of the scope of the Directive all actors of the production chain which significantly affect the 3D printing quality will create regulatory gaps. Moreover, to achieve the primarily intended effectiveness of the Directive, it is necessary to ensure its applicability to digital products.

Keywords: 3D printers, dangerous product, product, producer, new technologies, digital technology, digital content, digital services, CAD file, directive 85/374, product liability.

